

PRERAFFAELISTI

- anglickí súčasníci realistických maliarov; bezprostrední predchodcovia secesie
- 1848 - D. G. **Rossetti** založil **bratstvo Preraffaelistov**, ktoré sa chcelo vrátiť k čistote talianskych maliarov pred Raffaelom
- návrat k prírode ako opozície voči klasicizmu —> **náboženské a literárne námety**
- precízne detaily, sugestívny kolorit, **dekoratívno-ornamentálne** kompozície
- 1853 —> rozpad bratstva

Dante Gabriel ROSSETTI 1828 - 1882

- po predkoch bol Talian, nikdy tam však nebol
- sprostredkovane cez svojho učiteľa spoznal tvorbu **nazarénov**
- **bol maliar a básnik** —> maľoval obrazy podľa svojich aj cudzích básní a skladal básne na svoje aj cudzie obrazy
- diela majú charakteristické rysy **budúcej secesie** —> dominuje plocha, tvary sú uzatvorené, lineárne obrisy...
- používa nový ideál ženskej krásy —> **krehký typ asketického dievčaťa**
- patril k najlepším plateným umelcov svojej doby, viedol excentrický život
- **Detstvo Panny Márie, 1849** - aj tvary na vázach predznamenávajú secesnú záľubu v ornamentoch
- **Ancilla Domini/Zvestovanie, 1850** - klasická ikonografická téma podaná novým spôsobom

John Everett MILLAIS (džon evr milej) 1829 - 1896

- ako zázračné dieťa bol ako jedenásť ročný prijatý na londýnsku Akadémiu
- dosiahol veľké úspechy - bol povýšený do šľachtického stavu
- cítiť vplyv nemeckých nazarénov
- po rozchode s preraffaelitmi sentimentálnosť v dielach
- **Ofélia, 1852** —> námety na svoje obrazy hľadal v literatúre (Hamlet od Shakespearea), modelkou mu bola Rossettiho manželka
- **Lorenzo a Izabella, 1848** - námety z Baccacciovho Decameronu; skryté významy v diele
- **Kristus v rodičovskom dome, 1850** - obraz pobúril verejnosť, vďaka tomuto obrazu sa preraffaelisti dostali do povedomia verejnosti (samotná kráľovná Viktória si dala obraz doniesť do Buckinghamského paláca aby si ho pohla v klude pozrieť)

SYMBOLIZMUS

- predchodca symbolistov - **William Blake** (anglický romantický maliar)
- z veľkej časti vychádza z **poézie** - manifest symbolizmu v roku 1886 uverejnil vo *Figare* francúzsky básnik (všetci symbolistickí maliari boli vášniví čitatelia)
- zásady **symbolizmu v maliarstve až v roku 1891** umelecké dielo má byť:
 - **ideové** = znázorňuje istú ideu
 - **symbolické** = vyjadruje ideu tvarmi
 - **syntetické** = idey a symbolu dáva všeobecný význam
- symbolizmus je subjektívny, dekoratívny a emotívny

Gustave MOREAU (gustav moró) 1826 - 1898

- osamelý samouk, nepriateľ výstav
- v tvorbe posadnutý postavou krutej **Salome** = ústredná postava jeho obrazov
- v jeho dielach cítiť istý démonizmus s erotickým podtónom
- obľúbené mýtické postavy ako sfingy, hydry, kozorožci...
- jeho tvorba je opakom Courbetovho realizmu

- určitá podobnosť s anglickými preraphaelitmi
- **Salome tancujúca pred Herodesom, 1876** - evokácia orientálneho umenia, typické zobrazenie Salome ako "fatálnej" ženy
- **Vila s grifmi, 1880** - väčšia spontánnosť v podaní, pestrá paleta
- **Zjavenie, 1875** - akvarel vystavený na Salóne v roku 1876, zobrazenie Salome, ktorá sa trápí svojou vinou (zjavuje sa jej hlava Jána Krstiteľa) veľká pompéznosť diela

Odilon REDON 1840 - 1916

- reflexívne a snivé diela
- oproti Moreauovým bujným víziám sú jeho diela **tajomne jednoduché**
- inšpiroval sa Wagnerovou operou a básňami Edgara A. Poea
- pracuje s **témou oka**, postavou plačúcej ženy, čarovnými kyticami, mušľami...
- predchodca surrealistov
- **oko malo pre neho symbolický význam**: otvorené = symbol poznania a zatvorené = vnútorný život a mystérium samoty
- "oko sa krúti ako nejaký glóbus smerom k nekonečnu"
- **Plačúci pavúk, 1881** - ďalší jeho obľúbený námet bol pavúk v rôznych variáciách
- **Kyklop, 1914** - mytologický námet

Arnold BÖCKLIN (bklin) 1827 - 1901

- maliar pochádzajúci zo Švajčiarska
- navštívil veľa umeleckých stredísk (Rím, Bazilej, Zürich, Mníchov, Florencia)
- propagátor alegorickej maľby
- snažil sa podať **grécke a rímske mýty** v novom usporiadaní a v sviežich farbách
- realistická maľba a symbolika pripomína divadelnú scénografiu
- **Siréna, 1887** - príbeh o Siréne a Tritónovi, ktorý bezvládne leží vo vode; Siréna má uhrančivý pohľad
- **Najády, 1886** - veľmi dynamická kompozícia, pôsobí až barokovo so surrealistickým nádychom

skupina NABIS

- spoločenstvo niektorých maliarov a sochárov v Paríži
- ovplyvnila ich výstava symbolistov z roku 1889 - sú v podstate **symbolisti** ale táto skupina prijala názov **nabis = proroci**
- pravidelne sa stretávali a každý z umelcov mal svoju **nabistickú prezývku** (Sérusier - Nabi červenofúz, Denis - Nabi krásnych ikon...)
- **veľké dekoratívne kompozície** —> návrat ku komponovanému umeniu
- z ich manifestu: "...obraz je predovšetkým rovná plocha pokrytá farbami, usporiadanými podľa určitého poriadku, a až potom spodobenie bojového koňa, ženského aktu alebo akéhokoľvek iného námetu"
- **jednoduchý námet malieb** —> chceli doceliť čistou maľbu, ktorá nemala byť závislá od motívu

Paul SÉRUSIER (pól seruzié) 1864 - 1927

- zakladateľ a prvý teoretik skupiny
- ovplyvnený P. **Gauguinom** a jeho kompozíciami
- maľoval zjednodušené, tvarovo i farebne chudobné kompozície (jeho diela sú skôr práce mysliteľa ako výtvarníka)
- **Talizman, 1888** —> Sérusier **obraz namaloval podľa inštrukcií P. Gauguina** - ten mu prikázal namaľovať voľný obraz krajiny, na ktorom sa dá rozoznať pár stromov odrážajúcich sa vo vode a v "nebojácnej farebnosti"; týmto obrazom nadchol iných maliarov a založil skupinu Nabis

Maurice DENIS (moris deni) 1870 - 1943

- spája **symbolistov s nabistami**, bol vzdelaný a priatelil sa so symbolistickými básnikmi
- inšpirovaný P. **Gauguinom** tvoril kompozície s výrazne kontúrovanými tvarmi - **stredoveké pôsobenie**
- ornamentálne vyznenie ľudského tela
- pod pseudonymom Pierre Louis písal **teoretické eseje** o umení
- založil Dielne sakrálneho umenia - bol horlivý katolík
- často maľoval nástenné obrazy, kde uplatnil svoj **dekoratívny talent**
- **Krajina so zelenými stromami, 1893** - jednoduchá kompozícia tvorí kulisu k snovému obradu stretnutia dievčaťa a anjela
- **Múzy, 1893** - napriek tomu, že bol hlavným teoretikom skupiny **nerealizoval vo svojich dielach všetko to, čo teoreticky hlásal**; nie všetky jeho diela odzrkadľujú "dokonalú zhodu medzi prírodnou formou a umeleckým cítením", z ktorého malo vzniknúť čistá maľba zbavená epickosti a malichernosti

na prečítanie:

John Everett Millais

John Everett Millais, bol najmladším žiakom, ktorého kedy prijali na anglickú Kráľovskú akadémiu umenia, bol zakladajúcim členom Bratstva predrafaelistov, založeného v polovici 19. storočia. Ovplyvnil ho moderný umelecký vývoj, ako aj starí majstri. Jeho obrazy, ktoré pôsobia ako šperky či drahokamy, sa pre mnohých ľudí stali stelesnením viktoriánskeho života a názorov. Preraffaelisti (z ang. The Pre-Raphaelite Brotherhood) bolo spoločenstvo, bratstvo, ktoré v roku 1848 založili mladí študenti umenia v Anglicku ako protest proti oficiálnej výuke Kráľovskej akadémie v Londýne a pokrytstvu vo viktoriánskej spoločnosti.

Zastávali presvedčenie, že skutočné umenie pochádzalo z predraffaelovského obdobia 15. storočia. Raffaelovu tvorbu považovali za vzorový príklad neautentického stvárnenia v maľbe. Inšpirovali sa literárnymi námetmi a biblickými príbehmi, preferovali čisté detaily a žiarivé farby, ktoré kombinovali s ornamentálnymi prvkami (ovplyvnili secesiu). Spoločenstvo sa prvý raz verejne prezentovalo v roku 1849, kedy jeho členovia vystavovali svoje diela. Verejnosť ich tvorbu neprijala, keďže ich obrazy s náboženskou tematikou boli silne realistické, na rozdiel od vtedy prevládajúceho umeleckého stvárnenia plného prikrášľovania a dramatickosti.

Napriek všeobecnému nesúhlasu s ich stvárnením biblických príbehov, mytológie a stredovekých povestí, umelci vystavovali v Akadémii. Spoločenské uznanie dosiahli až v roku 1851 vďaka anglickému umeleckému kritikovi a spisovateľovi **Johnovi Ruskinovi**, ktorý ich verejne obhajoval. Preraffaelistické bratstvo sa rozpadlo v roku 1853. Vo všeobecnosti sú preraffaelisti považovaní za predchodcov symbolizmu.

Symbolizmus

Tento umelecký smer sa objavil okolo roku 1885 vo Francúzsku. Šíril sa najskôr v literatúre, kde bol reakciou na naturalizmus. Vo výtvarnom umení vznikol neskôr ako reakcia na prchavosť okamihu u impresionistov a na akademizmus (autoritatívne predpisovanie určitých praktík v umení). Neskôr symbolizmus splyval so secesiou a prispieval k jej formovaniu ako samostatného univerzálneho štýlu. Reagoval na zmenenú situáciu koncom 19. storočia, ktorá zbavovala umelcov starých väzieb a tí mohli viac prejavovať svoju individualitu. V mnohých ohľadoch bol negatívnou reakciou na technický pokrok a rozvoj vedy, ktorý podľa nich oslaboval silu fantázie a cit pre tajomstvá života. Stal sa akýmsi spojovacím článkom medzi impresionizmom a expresionizmom.

Umelci začali postrádať nedostatok duchovného obsahu v umení. Symbolizmus odvracia pozornosť od vonkajších zmyslových javov a usiluje sa o vyjadrenie emócií, duchovných predstáv a zážitkov pomocou symbolov a dekoratívnych prvkov. Zameral sa na tajomno, duchovno, na to, čo je neprebádané, nevysloviteľné či neznáme. Do umenia vniesol nové atribúty ako je obrazotvornosť, imaginácia, metafora a podobenstvo. Symbolisti obohatili kresťanské, antické i moderné témy ezoterickými symbolmi a jemnými narážkami na mystériá. Umelci sa snažili o preniknutie k tajomstvu významov skrytých pod povrchom javov, k ich podstate a k tomu, čo je na nich nemenného a čo je podľa ich predstavy odrazom vyššieho sveta. Obrazy sú sugestívne a naznačujú inú realitu než ktorú popisuje reálny svet. Ich snahou bolo zachytiť stav duše a vnútorné stavy človeka, ale tiež individuálne nachádzanie výrazu, ktorým by vyjadrili svoje pocity, subjektívne úzkosti, sny, nočné mory, fantázie a duševné stavy. V dielach sú typické emócie, melanchólia,

vyrušenie z klúdu, sexualita, tajupnosť, anarchia, perverzia, spiritualizmus i ezoterično. Obrazy vyjadrujú akúsi magickú snovú atmosféru.

Obsahom diel nebola viditeľná skutočnosť, ale svet myšlienok, fantázií, vízií a snov či rušivých a narušených stavov mysle. Umelci maľovali skôr na základe svojej intuície a predstavivosti než pozorovania a popisu. Intelektuálna odozva na umenie nebola pre nich tak dôležitá ako reakcia emocionálna. Symbol sa mal stať sprostredkovateľom medzi skutočným svetom a svetom duše a mal v náznaku odkrývať tajomstvá ukryté vnútri vecí a vsugerovať ich pozorovateľovi. Prírodu zobrazovali ako čosi hrozivého či narušeného. Vo svojich dielach sa snažia odhaliť jej tajomné vnútro než známu tvár. Ďalším významným a znázorňovaným prvkom symbolistov je hermafrodit, evokujúci znekludňujúce a rozporuplné obavy a túžby.

Nabizmus

Nabizmus (1888 – 1899) ako smer existoval len 10 rokov, ale jeho umelecký vplyv bol obrovský. Postimpresionistická skupina „Nabis“ (Les Nabis) bola avantgardným zoskupením, ktoré vzniklo vo Francúzsku z nadšenia Gauguinovým umením koncom 19. storočia. Umelci sú často spájaní so symbolizmom. Skupinu tvorili priatelia, väčšinou mladí maliari, ktorí boli nespokojní so svetom umenia a s pevne danými maliarskymi metódami, vyučovanými na súkromnej umeleckej škole „Akadémie Julian“ v Paríži. Názov má svoj pôvod v hebrejčine.

Nabisti odmietajú pravidlá akademickej perspektívy a sú proti kopírovaniu podľa prírody. Ich snahou je znázorniť pocity a zachytenie duševného stavu maliara v priebehu tvorivého procesu. Podľa nich nemusí umelecké dielo kopírovať skutočnosť, ale malo by vyjadrovať pocity umelca, ktoré vníma v kontakte so skutočnosťou. Hlboko sa zaujímajú o estetické teórie, zjednodušenie a štylizáciu skutočnosti. Preto nemá pre nich téma, na ktorej umelec pracuje, význam. Ich maľba smerovala k dekoratívne maliarstvu. Nechali sa inšpirovať japonskými rytinami, ktoré obdivovali.

Zavedli celý rad estetických inovácií. Pri kresbe používali úsporne línie a odvážne vzory. Čistú farbu nanášali v širokých plochách jednoduchým a harmonickým, mäkkým spôsobom. Odmietali ideál závesného obrazu. Estetiku rozšírili do oblasti úžitkového umenia, divadelných dekorácií, architektonickej maľby, dekoratívnej nástennej maľby, plagátov, knižných ilustrácií a návrhov pre divadlo. Tvorili playbills (plagáty či programy k divadelným hrám) a ďalšie publikácie s použitím relatívne novej metódy farebnej litografie. Používali tradičné prvky ako je plátno, ale tiež maľovali na rad plochých povrchov, vrátane zamatu, lepenky, textilu, nábytku, tapiet, keramiky a robili výzdoby stien či vitráže.

K založeniu skupiny „Nabis“ došlo v roku 1888 po návrate umelca Paula Sérusiera z Bretónska, kde sa stretol s Gauguinovým syntetizmom. Pridalo sa k nemu viacero rozčarovaných a nespokojných študentov z „Akadémie Julian“. Nabisti sa začali stretávať v parížskom bare. Skupinu tvorili Paul Serusier, Maurice Denis, Pierre Bonnard, Édouard Vuillard, Paul Ranson, Ker-Xavier Roussel. O niekoľko rokov neskôr sa k nim pridali Félix Vallotton, holandský maliar Jan Verkade, maďarský maliar József Rippl-Rónai a ďalší dánski a švajčiarski umelci.

Paul Sérusier vytvoril v Bretónsku pod Gauguinovým vedením základné dielo nabizmu - „Talizman“ (olej na dreve), ktoré získalo po návrate do Paríža veľký obdiv. Toto dielo sa pôvodne volalo Aven v Lesíku lásky (krajinný výsek s riečkou Aven, kúskom lesa, cestou a mlynom v Pont-Avenu). Nakoľko bolo dielo prijaté s nadšením, Sérusier sa rozhodol, že sa obraz stane ich „talizmanom“ a na základe toho bol premenovaný. Touto prácou sa snažil upustiť od svojej tradičnej opisnej funkcie, aby vyjadril osobné emócie a duchovné pravdy. Gauguin povzbudzoval Sérusiera, aby priblížil prírodu zo subjektívneho hľadiska a farby používal priamo z tuby bez ich vzájomných kombinácií a bez pridania bieloby. Korigoval v ňom subjektívny pocit vnímanej skutočnosti a objektívnu podobu pretvoril na takmer abstraktný portrét. Určité prvky krajiny tu ale zostávajú rozpoznateľné. Sérusier sa stal pokračovateľom nového, výrazne koloristického a subjektívneho spôsobu maľby. Na rozdiel od impresionistov používal kompaktné a veľké plochy čistých farieb, ostré farebné prechody, výrazné obrysové línie a doposiaľ nezvyčajné zjednodušovanie a elementarizovanie reálnych tvarov, smerujúcich takmer až k abstrakcii. Od Gauguina prevzal metódu pozorovania prírody. Inšpiráciu čerpal nielen z jeho diela, ale bol priam nadšený

krajinou celej oblasti Bretónska a tamojším folklórom. Toto takmer abstraktné dielo vzniklo ako dôkaz oslobodzujúcich možností symbolizmu.

Prvá výstava Nabistov sa konala v roku 1891 v galérii Le Barc de Boutteville. Sérusier sa podieľal na sólových aj skupinových výstavách vo Francúzsku i po celej Európe až do roku 1899. Rozdiely v názoroch skupiny Nabis sa prejavili po ich druhej výstave v roku 1896. Denis a Sérusier stále častejšie hľadali útočisko v bretónskej prírode, zatiaľ čo Bonnard, Vuillard a Vallotton obdivovali život hlavného mesta. Rozdiely sa najviac prejavili počas ich spoločnej výstavy v roku 1899 u Durand-Ruela. Po nej sa každý z umelcov uberal svojou vlastnou cestou, ale priateľské vzťahy ich spájali i naďalej.

Teoretik skupiny Maurice Denis definoval obraz ako plochu pokrytú farbami, usporiadanú podľa určitých zákonov. Subjektivita a to, čo by sa dalo nazvať umelcov osobitý štýl, bolo v skutočnosti vykonané cez voľbu, ako usporiadať farby. Modelácia a priestorové hodnoty maľby ustúpili do pozadia. Bonnard, Denis a Vuillard patrili medzi najplyvnejších umelcov, ktorí prijali dekoráciu ako primárnu funkciu maľby.

Umenie Nabistov je zároveň mystické i zmyselné. Diela navodzovali ilúziu hĺbky, upustili od lineárnej perspektívy a modelovania. Významne zasiahlo i oblasť úžitkového umenia. Zdôrazňovalo kontinuitu medzi umením a dizajnom. Ich diela oslavujú vzor a ornament, spochybňujú hranice, ktoré rozdeľujú výtvarné umenie od remesla a v mnohých prípadoch dopĺňajú interiéry. Okrem krásy, ktorá sa nachádza v prírode, sa snažili o jej vyhľadávanie inde, o uchopenie tajomného a mystického i v prípade, že sa veci týkajú bežného, každodenného života. Umelecké dielo bolo podľa nich konečným produktom a vizuálnym vyjadrením umelca, syntézou prírody a osobných estetických metafor a symbolov.